

Slobodan Divjak

Samoponiženje naše intelektualno-akademske zajednice

Afera u vezi sa verodostojnošću doktorata ministra za unutrašnje poslove Nebojše Stefanovića samo je do kraja obelodanila ono što se se već odavno znalo: da je univezitetsko-akademska zajednica u današnjoj Srbiji u potpunosti podjarmljena od izvršne vlasti. Naime, čim su objavljeni određeni podaci koji dovode u pitanje autentičnost pomenutog doktorata odbranjenog na Megatrendu, počela je krajnje oštra javna kampanja najviših funkcionera vlade i vlasti u kojoj je strana koja je iznela sumnje i optužbe svrstana u red neprijateljskih, zavereničkih snaga čiji je navodni cilj zaustavljanje beskompromisne istorijske borbe sadašnje vlasti protiv korupcije i organizovanog kriminala. Ovaj oblik kampanje u kojoj su nosioci vlasti nastojali da se postave kao neprikosnoveni arbitar u oblasti teorije i nauke, podsetio je na vremena za koja smo mislili da su daleko iza nas – na vremena vladavine totalitarnih režima u kojima su zvanični interpretatori vladajuće ideologije “žarili i palili” u sferi teorije, pretvorivši je u puku sluškinju zvanične ideologije.

U svakom iole normalnom liberalno-demokratskom poretku, ovakav pokušaj izvršne vlasti da na sebe preuzme ulogu presuditelja u vezi sa pitanjima šta je plagijat, a šta ne, koje kriterijume treba da zadovoljava rad koji pretenduje na to da dobije naziv doktorske disertacije i slično, naišao bi na najžešću moguću reakciju svih zvaničnih instanci univerzitetsko-akademske zajednice i bio odbačen kao pokušaj neustavno-nelegalnog mešanja vlasti u sferu nauke i teorije. Zbog toga, do takvih pokušaja već odavno ne dolazi u zapadnim zemljama u kojima funkcioniše institut pravne države. Uostalom, nedavno je Nemačkoj njihov, u to vreme veoma popularni, ministar bio optužen za plagijat. Nikome u Nemačkoj tadašnjoj vlasti, uključujući i samu Merkelovu, nije na pamet palo da se upušta u opovrgavanje datih optužbi. Kada je za te stvari nadležna univerzitetska instanca zvanično ocenila da je reč o plagijatu, datom ministru nije preostalo ništa drugo do da ponudi ostavku koju je Merkelova odmah prihvatila.

No, u našem slučaju, odgovor svih upravljačkih struktura i tela univerzitetsko-akademske zajednice (misli se i na privatne i na državne univerzitete) na pokušaj grubog nelegalnog arbitriranja vlasti u sferi teorije sveo se na - totalni muk. Time je pomenuta zajednica, obuzeta “strahom i drhtanjem”, pala na kolena pred autoritetim izvršne vlasti. Sasvim je sigurno da u dosadašnjoj istoriji novovekovne Srbije (Kraljevina Srbija, kraljevine SHS i Jugoslavije) srpska akademska zajednica nije nikada do te mere ponizila samu sebe. Čak je i u periodu umerene titoističke diktature, pomenuta zajednica nalazila u sebi snage da pruža otpor samovoljnoj spoljašnjoj političkoj arbitraži i da javno ustaje u odbranu autonomije univerziteta.

Uz sve dužno poštovanje prema pojedincima-intelektualcima koji su se časno držali u naznačenoj situaciji, mislim da neću preterati ako kažem da Kjerkegerova metafora - bolest na smrt - najadekvatnije označava stanje u kojem se nalazi naša intelektualna zajednica. Ta dijagnoza zasniva se na uvidu da u njoj ne postoji ni minimum unutrašnje solidarnosti. Kada to kažem, potpuno sam svestan činjenice da u današnjem plurarilističkom svetu minimalna unutrašnja solidarnost intelektualne zajednice ne može počivati ni na kojoj posebnoj teorijskoj, ideološkoj, kulturološkoj, religioznoj i etičkoj koncepciji. Jer se u vezi sa takvim koncepcijama ne može postići iole širi konsenzus u svetu pluralizma. Pa ipak, u razvijenim liberalnim demokratijama postoji dosta snažna unutarintelektualna solidarnost. Ona je izrasla na osnovu uvida u činjenicu da u pluralističkom svetu sve može imati svoju alternativu (svaki teorijski, politički, ideološki i kulturni pogled na svet), osim samih čisto formalnih principa na kojima počiva pluralizam - sloboda govora, udruživanja, veroispovesti, negativne slobode i slično. Moderni intelektualci u svetu su shvatili da oni mogu oblikovati i razvijati međusobno bitno različite poglede na svet, a da istovremeno u velikoj meri budu jednodušni u odbrani onih principa koji im omogućuju da se priklanjaju bilo različitim individualizovanim koncepcijama života bilo koncepcijama koje izrastaju iz posebnih kulturnih tradicija. Primera radi, ja sam uvek bio kritički nastrojen prema ideološkoj orijentaciji grupacije okupljene oko Peščanuka. Ali to mi ni malo ne smeta da javno protestujem protiv obaranja njihovog sajta jer se time ugrožavaju sami formalni principi bez kojih ne može biti pluralizma. Pogotovo, ukoliko se to obaranje dešava, pošto su na tom sajtu obnarodovane ozbiljne sumnje u autentičnost doktorata visokog državnog funkcionera. Naravno, ista logika trebalo bi da bude na delu i kad je reč o odnošenju Peščanika prema nastojanjima da se drugim ideološkim punktovima nelegalno uskraćuje pravo na iznošenje vlastitih uverenja. No, veliki broj naših teoretičara smatra da je primarna funkcija intelektualaca da projektuju "idealna, najpravednija društva", "najbolje od mogućih svetova", a ne da se bore za uslove u kojima se u najvećoj meri može stvarati slobodna kritička javnost koja će biti ograničene samovolji svake vlasti.

Javno saopštenje ministrastva za obrazovanje u vezi sa verodostojnošću tvrdnje rektora Megatrenda Miće Jovanovića da je stekao doktorat na Londonskoj školi ekonomije i političkih nauka bilo je naprosto iznuđeno. Naime, nakon informacija naših mladih naučnika iz Londona da se ime rektora Megtrenda ne nalazi u registru (spisku) onih koji su stekli doktorat na pomenutoj Školi i nakon očite nespremnosti Miće Jovanovića da tuži ove naučnike zbog navodne netačnosti njihovih informacija, niko živ u srpskoj javnosti ne bi mogao da razume zašto, u novonastaloj situaciji, Ministarstvo za prosvetu ne pokrene na međunarodnom nivou procedure za proveru doktorata rektora najvećeg srpskog privatnog univerziteta. Zbog toga je to ministarstvo pokrenulo tu proveru koja je pokazala da su tvrdnje Miće Jovanovića puka izmišljotina. No, zvanično otvaranje slučaja Miće Jovanovića daleko je složenije nego što to izgleda na prvi pogled. Kao prvo, tu nije reč samo o moralnoj već i o krivičnoj odgovornosti. Pošto je Mića Jovanović bio "alfa i omega" Megatrenda,

otvaranjem njegovog slučaja otvara se "Pandorina kutija" samog ovog privatnog univerziteta. Teško je zamisliti da taj univerzitet, kao samo jedna od "rak rana" u bolesnom tkivu našeg obrazovnog sistema, može u budućnosti imati bilo kakav kredit u očima javnosti.

No, bilo bi pogrešno "bolesno stanje" u kojem se nalazi naša univerzitetsko-akademska zajednica dovesti u vezu samo sa delovanjem ovdašnje vlasti. Ono je zbirni rezultat rada svih prethodnih vlasti koje su zdušno radile na stvaranju "surogata" pravne države u okviru kojega će se sve institucije, uključujući i pravosuđe, transformisati u puke instrumente izvršne vlasti.

Nije isključena mogućnost da će Srbiji biti neophodno ono što su određeni italijanski krugovi, suočeni sa prodiranjem korupcije u sve pore društvenog sistema, naročito u oblast pravosuđa, što je bila posledica duge, nedovoljno kontrolisane vladavine demohrišćana, svojedobno nazvali akcijom "čiste ruke". Međutim, takav tip akcije ne može uspeti ukoliko nije poduprt širokom podrškom sfere kritičke javnosti čiji su središnji stubovi nekorumpirana intelektualna i medijska sfera.

Očito je da noseće jezgro naše postojeće intelektualne zajednice nema dovoljno ni znanja, ni sposobnosti ni snage ni kuraži da naš obrazovni sistem izvede na put ozdravljanja na kojem će mu biti vraćen nekadašnji evropski sjaj.

Javna je tajna da ogroman procenat članova SANU ne zna nijedan strani jezik, što samo svedoči o katasrofalno slabim kriterijumima selekcije koji već dugo vladaju u toj ustanovi. Na prste se mogu izbrojati problemske knjige naših teoretičara koje predstavljaju stvaran kreativan doprinos u domenu društvenih nauka i filozofije. Veliki procenat naših doktorskih disertacija i intelektualnih radova nije uopšte uključen u teorijsku komunikaciju, ni u našu ni u svetsku. U svetu se knjiga na koju se ne referira u teorijskoj literaturi, tretira kao da nije ni objavljena. U našim žirijima iz oblasti teorije ima dosta ljudi koji ni na koji način to ne zaslužuju. Primera radi, u žiriju za filozofsku knjigu godine "Nikola Milošević" nalazi se filozof čiji se najveći teorijski doprinos svodi na nastojanje da se koren turizma nađe u Marksovom delu. Itd.

Srbija može polagati nade jedino u predstavnike mlađih generacija koji će, zahvaljujući svom intelektualnom opusu, imati ugled i kod nas i u svetu. Ka takvi, oni će imati dovoljno samopoštovanja da se odupru onome što narušava i podriva samu logiku i autonomiju naučno-teorijskog rada.